

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
Педагогика**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научнообразователно списание
• година XX, 2012 • номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

32⁹ – 15 август 2018 г.

Говоренето във взаимодействие

*Откъс от „Анализът на разговора –
теория на практиката“*

Донка Мангачева

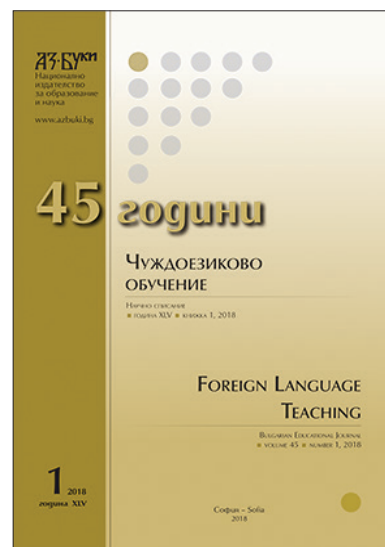
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

1. Опорни положения и работни понятия в анализа на разговора

Анализът на разговора (оттук нататък AP) изхожда от презумпцията, че взаимодействието обхваща няколко съществени момента: свързването на всяко текущо действие с последващото (осмислено като негова проекция), произвеждането на въпросното действие, както и неговото тълкуване от предишния говорещ. Затова AP предполага, от една страна, изучаване на отделното действие и неговата комбинация, а от друга, управлението на контекста и междусубектното отношение. Тези функции са продукт на общ набор от структурирани и социално споделени процедури, които същевременно, макар и негласно, са обект на преценка и изпълнение от страна на акторите. Процедурите са нормативни дотолкова, доколкото участниците носят морална отговорност както за отклоненията в прилагането им, така и за евентуалните инференции, породени от употребата им (Heritage, 2008).

В съзвучие с гореизложената постановка дългогодишните проучвания в областта са насочени към следните основни аспекти на разговора: действието, структурата и интерсубектността (постигането на разбиране). Тези величини са обект на внимание за много школи в социалните науки, но AP се откроява по начина, по който разкрива как те се осъществяват и регулират на практика в словесното взаимодействие (Pegakula, 2007; Heritage, 2008). Неговата платформа поставя изключителен фокус върху езиковия материал от устната комуникация в обичайни ситуации (с повече от един участник в говоренето) и предвижда подробен разбор на транскрипции на извлечения текст.

Заглавието е на редакцията



www.foreignlanguages.azbuki.bg

*Списание се реферира
и индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index*

Главен редактор

Проф. д-н. Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 1/2018:

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

ИНТЕРВЮ

Българският не е сред малките езици. Интервю с проф. д-р Елизабет Шоре – Славянски семинар към Университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург, Германия / *Татяна Дикова*

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Анализът на разговора – теория на практиката / *Донка Мангачева*

МЕТОДИКА

Сугестопедия: основни понятия и принципи в светлината на обучението по чужд език / *Галия Матева*

eTwinning в полза на чуждозиковото обучение / *Теодора Вълва*

ЕЗИК И КУЛТУРА

„Тартюф“ – дървото на съвестта, когато къщата се окаже тясна / *Даниела Борисова*

ВСТЪПИТЕЛНА ЛЕКЦИЯ

Розетският камък на преводача / *Ирена Кръстева*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Възможности на езиковото и литературното обучение за развиване речта на учениците / *Мирослав Янакиев*

ХРОНИКА

Актуално състояние на българската тюркология / *София Шигаева-Митреска*

Проф. д-р Галина Шамонина е наградена с медал „Пушкин“ / *Димитър Веселинов*

Професор Павлина Стефанова на 70 години / *Елена Савова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Всичко да става за поука / *Радиана Дринова*

Begrifflichkeiten und Schwerpunkte in der pragmatischen Untersuchung von Sprache / *Martin Henzelmann*

Изследване на играта като образователен феномен / *Антония Ракова*

IN MEMORIAM

В памет на проф. Димитър Зашев / *Боян Знеполски*

В наблюденията съществена роля има синхронното осмисляне на контекста, при което дадено изказване се разглежда във връзка с предходните включвания в прегледите на конкретно взаимодействие. Освен това се отчитат и макросоциалните явления, ако те са от явво значение за разбирането на говорещите по време на разговора (Titscheretal, 2000: 117 – 118; Have, 2007: 9 – 10).

2.1. Действие

От позициите на AP словесната интеракция се възприема като вид дейност, или съвкупност от взаимнообусловени действия (в най-семпъл вид: гори в най-обикновения си всекидневен разговор хората неизбежно правят нещо). Действието е уникално и съзидателно, винаги носител на смисъл и брънка в изграждането на смисъл – то е целенасочено и базирано на преценката за физическите или социалните обстоятелства, в които се намира човекът. Съдържанието му се различа задължително в контекст и придобива социална значимост едва когато свързаният с него смисъл бъде споделен. Някои решения на говорещите са типични за всеки вид взаимодействие (напр. последователно вземане на думата, навързване на реплики в словесния поток). Други са по-специфични и присъщи за конкретни речеви събития (напр. откриване или закриване на разговор, задаване и отговаряне на въпроси, разказване на история, подаване или получаване на известия, оплаквания, оценки и др.). И в двата случая обаче постъпките на комуникантите може да бъдат разпознати чисто интуитивно, благодарение на естествения човешки усет. От споменатото типологично разделение произлизат две основни тенденции в полето на AP (Heritage, 2008; Heritage, 2010).

Първичната, или традиционната призма е свързана със самата институция на разговора като пълноценен обект. Тук анализът се съсредоточава главно върху неформалното общуване – обичайната размяна на реплики между роднини, приятели и познати – с цел да изясни процеса и структурата на междуличностното взаимодействие, както и основни аспекти на социалното поведение в определени речеви събития, ролята на вокализацията и кинетиката и т.н. Проучванията в тази плоскост се спират върху базисни аспекти на организацията на разговора като регулиране на включванията на говорещите, поправяне или уточняване при затруднения във възприемането, произнасянето или разбирането, построяване на верига от действия, изразяване на отношение към смисъла на изказването с помощта на невербални средства (поглед, поза на тялото, жестове и др.).

Ресурсите за построяване на обикновен разговор може да бъдат впрегнати и за институционални цели, т.е. сливането на интеракционалния ред и нормативната система може да доведе до социален резултат (придобиване на статус/идентичност или изобщо регулиране на поведението) както отбелязва Гьфман (Goffman, 1961). Тогава обаче интеракционалният ред претърпява значителни промени, напр. размяната на въпроси и отговори в обикновен разговор е крайно различна от изпитването в класната стая, разпита в съдебната зала, новинарското интервю или медицинската консултация (Heritage, 2008). Много съвременни трудове са посветени на общуването в официална или професионална среда и съответно на индивидуалните характеристики на определени действия, като напр. реализацията на въпроси и отговори в кръстосани разпити, журналистически ин-

тервюта и пресконференции, медицински консултации и диагностика. Там изследователите търсят обяснение за начините, по които се намесват, изтъкват или задействат определени социални институции, или проследяват маркирането на расови, класови, полови различия в интеракцията. Разработките се вписват във вторичната и по-специфична ориентация в АР, ангажирана с това как се постига и поднася описанието на света, на категориите и знанията, базирани на здравия разум и управлението на социалните институции чрез разговора. Изхожда се от предпоставката, че конвенционалните институции – икономиката, държавното управление, правото, религията, войната, здравеопазването, образованието – са производни, временни, подчинени на изконната институция на разговора. Тя може да надживее техния крах относително невредима и наистина е оцеляла (макар и с някои видоизменения и културни различия) през цялата история на човечеството (Schegloff, 2006).

Пресечната зона на споменатите насоки е концепцията за специфичен институционален рег в разговора – тя обуславя „дисекцията“ на съответните му градивни практики с оглед на приноса им към организацията на обществото (Schegloff, 2007; Heritage, 2008). АР се стреми да докаже, че последователното подгреждане на репликите в даден комуникативен епизод е „не произволно събитие, а реализация на локално (т.е. по време на разговора) конструируани проекти, права и задължения“ (Have, 2007: 114 – 115). По този начин се конструира, регулира и поддържа социалната действителност чрез всекидневното взаимодействие.

2.2. Структура

Междусубектната словесна интеракция притежава уникални характеристики. Всеки епизод протича при определени обстоятелства, между конкретни индивиди, които боравят със специфичен социален и културен контекст и привнасят в общуването личните си качества, убеждения, опит, както и историята на взаимоотношенията си. Но дори при повърхностен прочит личи, че всеки фрагмент е съставен от трайни, познати, повтарящи се градивни елементи – „мухличките“ на социалния живот (Wilkinson & Kitzinger, 2011). Това е една от основните задачи в АР – да се идентифицират въпросните елементи и да се обясни техният подбор и функциониране. Ето защо при проучване на езиковите данни вниманието е насочено към принципната организация, или цикличния строеж на разговора във взаимодействието, към характеристиките на диалогичния обмен, които изплуват независимо от психологическите особености на говорещите или плоскостта на техните отношения. Разкриването на пообна картина, или „генеричен рег на организацията в разговора“ (по терминологията на Schegloff, 2007), е разковничето на нашата компетентност като социални актори: тя предопределя както собствената ни позиция и линия в интеракцията, така и тълкуването на поведението на другите. За да обхване цялостния облик и устройство на словесното взаимодействие, АР въвежда технически спецификации на ключови структурни аспекти (напр. вземане на думата, оформяне на действието, верижно подгреждане, коригиране, избор на езикови средства и т.н.). И в това начинание АР се заема „не да предложи академичен или „страничен“ прочит на последователността в даден словесен обмен, а да опише организираната интерпретация от страна на самите хора в потока на разговора, миг по миг“ (Woffitt, 2001: 56, подчертано в оригинала).

Както вече бе споменато, АР почива на схващането, че междусубектната интеракция притежава стройна организация – прости правила и структура, съобразени с целите на акторите и служещи като матрица за словесното действие изобщо. Отправна точка е наблюдението, че хората обикновено говорят един по един, т.е. прегават един на друг *терена на разговора* (conversational floor) в определен порядък (Sacks, 1974). По принцип всеки говорещ има право на една *конструктивна единица на рег* (turn constructional unit) – най-малкият фрагмент от разговора, или реплика. По строежа на въпросната единица участниците във взаимодействието се ориентират за *релевантното място за преход* (transition-relevance place), където може да се осъществи смяна на говорещия. Настоящият говорещ може да избере следващия, а ако не го направи, всеки друг участник може да се самоизбере на спомнатото място. Ако и това не се случи, първоначалният говорещ може (но не е необходимо) да продължи. Редуването в разговора се обяснява с неговата *проектируемост* (projectability) – всяка единица на разговора подлежи на наблюдение в хода на произнасянето ѝ с оглед на това, което ще доведе до потенциалното ѝ завършване (например край на изречението). Коинтерактантите следят собствената си реч и изказванията на събеседниците си и въз основа на техните синтактични, прозодични и прагматични особености успяват да предвидят кога настоящата реплика достига до своя възможен край. Така в нормални условия може да изчакаат релевантното място за преход, за да се включат без пауза или застъпване.

Една от централните теми в АР и до днес е верижната организация на взаимодействието – понятие, обединяващо няколко значими идеи. Първо, при извършването на конкретно действие говорещите обикновено проектират (емпирично) и изискват (нормативно) уместността на „следващото“ действие или набор от възможни „следващи“ действия от поредния говорещ (Schegloff, 1972). Второ, усвоявайки реда в разговора и изграждайки съот-

ветната реплика, говорещите обикновено вземат отношение по предшестващия фрагмент от словесния поток, т.е. верижната контекстуалност има фундаментална роля за оформянето на всяко включване в диалога (Schegloff & Sacks, 1973; Sacks, 1992). Трето, при извършване на всяко действие говорещите показват как разбират предходното действие. Явлението се онагледява на много равнища – например, когато актьорът изразява съгласие, той на практика потвърждава, че приема предишната реплика като завършено изказване, агресивно го самият него, че го разпознава като действие от определен тип (например покана) и т.н. Разбирането може да подлежи на корекции на всеки по-късен етап от текущата интеракция (Schegloff, 1992; Heritage, 2008).

Общо погледнато, всеки комуникативен акт е част от по-голяма структурна единица – *верига* (sequence), чийто основен и най-важен компонент е *съседната двойка* (adjacency pair) (Schegloff & Sacks, 1973; Schegloff, 2007). Тя се състои от две последователни изказвания, като първото действие („първа част на двойката“), изпълнено от един интерактант, предполага определен тип второ действие („втора част на чифта“), извършено от друг интерактант. Съседните двойки служат често като ядро, около което се формират по-големи последователности – разширения, вметнати серии преди, след или между основната двойка (pre-expansion, insertexpansion, post-expansion). Типични примери за непосредствени двойки са единства като въпрос – отговор, поздрав – поздрав, молба – позволение/отказ, покана – приемане/отклоняване. Поздравяването, задаването на въпрос или отправянето на покана са примерните ситуации, в които може да се очаква първото изказване да бъде последвано от подходящ, предпочитан отговор (например връщане на поздрава, отговаряне на въпроса или приемане на поканата) и да се опусне друг възможен, неpreferиран отговор (напр. отказ за изпълнение на молбата, отклоняване на предложението). Изборът е свързан със *структурата на предпочитанията* (preference structure), тъй като връзката между първото и второто действие на двойката е стриктна и нормативна и първото изказване създава очаквания за това какъв тип изказване трябва да следва (напр. взаимността при поздравяване, очакването за изпълнение на молба и др.).

2.3. Интерсубектност

В качеството си на институция интеракцията регулира различни аспекти на междуличностното взаимоотношение. Тя представлява най-простата възможна социална система, която се състои от две страни – аз и другият/другите, и предполага непрекъсната смяна на ролята на говорещ и слушащ заедно със съответните права и задължения за актьорите. Основни права например са: правото на говорещия да бъде разбран така, както той желае, правото на слушащия да изисква от говорещия да се изразява ясно, правото на знание и мнение, нарупани въз основа на личен опит, както и свързано с него епистемично позициониране (маркирането на мястото на информацията в обmena – това, което се знае за другите (коинтерактантите или неприсъстващи лица), вкл. общовалидните истини в епистемичната общност, това, което по право може да се знае, опише или комуникира (Sacks, 1984; Heritage, 2008). Сред задълженията централно място заема управлението на задружните отношения (социалната солидарност) между участниците във всеки етап на взаимодействието. Паралелът е прокаран още от Гфман, според когото социалното взаимодействие може да се разглежда не само като умален мащаб на обществения договор, но и като арена за постигане на лични цели, където може да се получи превес или примиряване на определени потребности на лицето (Goffman, 1971). Конвенциите за последователност в интеракционалния ред канализират социалното действие в полза на сътрудничеството. Това положение намира израз в AP като вече споменатата организация на предпочитанията.

От гледна точка на AP взаимодействието е средище за създаване, поддържане и договаряне на интерсубектното разбиране за намеренията на участниците, статуса на тяхното знание и взаимоотношение, както и становището им по отношение на обсъжданите обекти (Heritage & Atkinson, 1984). Изходното равнище за осмисляне на тези факти е презумпцията, че всяка реплика придобива съдържание на базата на следващата. Тъй като всяко включване в разговора се произвежда в контекста, дооформен от предишното(-ите), то задължително носи знака на определено разбиране за ситуацията (интерпретацията на съответния продуцент (Sacks et al., 1974). Така например, когато даден говорещ погледне реплика, окачествена като отговор, той показва, че е приел предходната като въпрос. В случаите, когато той сметне, че тълкуването на неговия замисъл, възплетено в изказването на следващия участник, е проблематично, има възможност да коригира разбирането му в по-напътната си изява (Schegloff, 1992).

Казаното дотук води до обединяващата мисъл, че интеракцията, отразена чрез размяната на реплики, е организирана като кохерентна, смислена *поредрност* (*верига*, *серия*) (вж. Schegloff, 2007: 2) Всяка реплика в диалогичното единство има не само ретроспективно тълкуване, а и проспективна релевантност – всяка начална реплика предполага отговор, а всеки отговор указва на какво действие отговаря първата реплика (Schegloff, 2007: 20 – 21).

Тематичната връзка между тях обаче се установява едва с поглед назад, понеже нито един от участниците във взаимодействието не би могъл да знае със сигурност в какво ще се състои следващият комуникативен ход. На всеки етап от развитието на комуникативния социален контекст изникват допълнителни социални интерпретации на речевото действие (вж. Goffman, 1981: 33). Последното се отнася с пълна сила и за резултатите от провеждането на АР върху конкретен езиков материал.

Относителността на изводите е явление, с което се сблъсква както комуникантът в реалните условия на общуване, така и изследователят при групировката, анотацията и анализа на съответните данни. Заглубоченото разсъждение върху дадена ситуация ги кара да осъзнаят колко е трудно да се изведе и докаже релевантното значение или да се определи категорично смисълът, вложен от говорещия, на базата на някакъв речев фрагмент. Така разсъждава и Фоконие (1997: 32), когато систематизира наблюденията си върху естествения език. Той споделя, че езиковата реалност се отличава с „илюзорна простота“, която е добре познатото следствие от нашия двоен статус на свидетели и компетентни участници в речевата дейност. Тъй като сме компетентни вършители, смятаме, че е лесно да разберем какво всъщност се случва в разговора. И наистина в реалния поток на общуването конкретното послание обикновено изглежда пределно ясно. Но когато започнем да го изучаваме по-сериозно, допускаме много по-голям брой тълкувания, дори такива, в които не сме абсолютно убедени. Всяка последваща контекстуализация е само „работна“, никога окончателна и съизмерима единствено с индивидуалността, с капацитета на личността. Наблюдателят стои пред простор от възможности, от поменциални контексти и няма гаранция, че ще установи безпогрешно идеите, възникнали в съзнанието на участниците в обмена. Не би могъл и да възстанови изживяването на мига, което е присъствало в дискурса и се е стопило безвъзвратно. Смисълът на изказа, до който той достига, не само превишава дословното, първичното значение, заложено в изречението, но спокойно може да надхвърли и смисъла, привнесен от говорещия. С други думи, изказът се мултиплицира според наложените върху него интерпретации в езиковата общност, защото е плаващ – съществува извън момента на своето създаване, може да се отдалечава от изначалния си контекст и да се вписва в нови и непредвидими контексти.

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 1

Полемичното творчество на маркиз Дьо Сад

*Откъс от „Престъпление или просвещение?
За творчеството на маркиз Дьо Сад“*

Любомир Кръстев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Един от основните въпроси, които стоят пред изследователите, гръзнали да коментират личността и творчеството на Донасиен Алфонс Франсоа, маркиз Дьо Сад, е ориентиран около това дали чудовищата от неговите произведения са базирани на личните убеждения на писателя. Историци и литературни критици спорят в продължение на повече от два века за стойността на тези текстове. Едни ги схващат като гемоничната проповед на един насилник, женомразец и геспот. Такова е мнението на френската писателка и феминистка Симон дьо Бовоар и на американския изследовател Люис Кори. Тяхната гледна точка е широко разпространена, в крайна сметка, не е случайност, че понятието „сади-зъм“ произхожда от името на скандалния маркиз. Други, като френския поет Гийом Аполинер и американската литературна критичка Лорна Берман, защитават достойнствата на предизвикващите полемика произведения и настояват, че личността на автора не бива да се обвързва със създадените от него герои.

В настоящата статия се прави опит да се погледне обективно на този по-скоро емоционален, отколкото рационален дебат. По-важният акцент обаче е другаде. Посвещава се внимание най-вече на влиянието на Дьо Сад върху френското и европейското общество от епохата на Революцията и последвалата диктатура на Наполеон Бонапарт. Проследява се и трайното значение на наложената цензура върху обявените за неморални и с порнографско съдържание разкази, новели и романи. Авторът им е в центъра на един по-голям дебат – този за сексуалните традиции на буржоазията, борбата за еманципацията на жените и въвеждането на идеята за „втори пол“. Но преди всичко, оказва се, става дума за

Заглавието е на редакцията



www.history.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index*

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamd@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „История“,
кн. 3/2018:**

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Social History as Revealed by
Gesture: Changing Eighteenth-
Century Styles of Meeting and
Greeting / *Penelope J. Corfield*

Престъпление или просвещение?
За творчеството на маркиз
Дьо Сад / *Любомир Кръстев*

Немските военнопленници в
Гулаг и значението им за СССР /
Христина Павлова

Восновременна София и подготовката за въздушна отбрана (пролетта на 1941 г. – лятото на 1943 г.) / *Радослава Масларска*

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Северна Тракия – случаи на миграции и депортации през XV – XVII в. и техният исторически контекст / *Дамян Борисов*

ПАЗИТЕЛИ НА ПАМЕТТА

Археологически резервати и археологически музеи *in situ* в България. Поява и историческо развитие / *Даниел Иванов*

ПОДХОДИ В ПРЕПОДАВАНЕТО

Обучението по история в българските неделни училища в чужбина – проблеми и перспективи / *Валентина Александрова-Кирова*

ХРОНИКА

Постоянен международен изследователски семинар по интелектуална история / *Нина Христова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Едно ново изследване за многообразните взаимодействия между Австро-Унгария и Балканите / *Людмил Спасов*

чувствата, които историите на Дьо Саг извикват у всеки един от нас, като индивиди.

След успешна военна кариера по време на Седмгодишната война (1756 – 1763 г.) Дьо Саг е отличен за храбростта си и достига чин капитан, преди да се уволни на двайсет и три годишна възраст. Престъпленията на маркиз Дьо Саг започват именно в периода след трагичната за Франция война. В нея духът на нацията е прекършен и цинизмът към Стария режим и кралската институция достига връхната си точка. Прегрешенията на Дьо Саг се вписват в този контекст. Става дума най-вече за две скандални афери. В първата Дьо Саг е обвинен от проститутката Розе Келер, която се оплаква на властите срещу нетрадиционното поведение на клиента си. В Марсилската афера пък Дьо Саг си спечелва омразата на група от няколко жени, отново готови да разменят плътта си срещу едно ежю. Те твърдят пред полицията, че Дьо Саг и неговият слуга Латур са се възползвали от тях чрез употребата на афродизиак с упойващи свойства. Изглежда обаче най-големи проблеми Дьо Саг има със своята мъжа. Тя не може да му прости за срама, който той навлича на семейството. Обидата, породена от опита на либертинския писател да прелъсти своята балдъза, явно е капката, която прелива чашата на търпението на мъжата. Вероятно поради тази причина тя се сдобива чрез подкуп с *lettre de cachet*, подпечатано писмо срещу собственения си зет.

Документът слага край на неморалния и либертински начин на живот на Дьо Саг, вкарвайки го в затвора. Дьо Саг е лишен от свобода в продължение на тринайсет години вследствие на подпечатаното писмо. От 1801 г. е затворен от първия консул Бонапарт го живом за желанието си да публикува „Жустин“ и „Жулиет“. Авторът и неговото творчество са обект на преследване от властите още от епохата на Стария режим. Въпреки кратката реабилитация на писателя в годините на Френската революция Дьо Саг изпада в немилост, тъй като Наполеон нарежда книгите му, заедно с онези на Лакло и Теофил дьо Вио, да бъдат заключени в специална секция на *Bibliothèque nationale*, известна като *enfer*. Бъгещият френски император запоядва Дьо Саг да се възвори принудително в болницата затвор *Vicêtre* в покрайнините на Париж (Paulhan, 1951: 80 – 85).

Този кратък биографичен обзор провокира нуждата от преосмисляне на неговите престъпления и наказанието, което получава. Маркиз Дьо Саг е враг за своето семейство, враг е и на религията, на която се подиграва. Той е враг за обществото, което не приема либертинските му идеи. Но най-вече Дьо Саг е заплаха за елита, към който принадлежи преди затвора. Един от героите в най-скандалното му произведение „120-те дни на Содом“ – богат аристократ, с извратени сексуални и садистични наклонности, заявява отношението си по следния начин: „Срещу мен следователно са само законите, но аз нехая за тях; моето злато ме поставя над тези презрени бичове, които трябва да ударят само народа“ (Lesueur, Marqu, 2001: 123). Но това са думи, за които несправедливо се внушава, че са, така да се каже, самопризнание на самия автор. Пренебрегва се фактът, че гори и порнография, творчеството на маркиз Дьо Саг е художествена измислица. Но не съвсем.

Самият писател твори предимно в периодите, в които се намира в затвори или „лудници“. Ако той самият не е прототип на героите злодеи в своите истории, кой

от неговите съвременници е? Внимателният прочит на творчеството на Дьо Саг дава отговор на този въпрос. Описаните злодеи са три основни типажа: представители на съсловие то на духовниците, на аристокрацията и престъпници. Тези типажи са винаги двуизмерни, крадецът е крадец и не се интересува от друго освен от грабежа. Духовниците развратници в „Жустин“ се грижат единствено да задоволяват чудовищните си желания, и са напълно непоколебими в своята безчовечност, похот и морален упадък.

Трудно е да се определи кое съсловие е представено като по-порочно – на аристокрацията или на духовенството. Благородниците, описани от Дьо Саг, са майстори в организацията на пищни, грандиозни оргии. Ако силата на „божиите служители“ се дължи на мощта на институцията на църквата и наивността на миряните, то благородниците имат светска власт, безкрайни финансови възможности и защитени имена. Така местата, на които се извършват престъпленията, са манастири или имена, църкви или крепости. Може да се заключи, че падението на духовенството е по-ниско от това на благородниците, тъй като хората на вярата би следвало да носят два пъти по-голяма отговорност в спазването на закона и морала. Но и в двата случая е абсурдно да идентифицираме Дьо Саг с подобни персонажи. Той е затворник, без да е съден, жертва на коварния *Ancien Régime*. Той очевидно е антипод на своите герои злодеи, които винаги се измъкват от презрения от тях правосъдие. Основна тема в ранното творчество на Дьо Саг всъщност е липсата на справедливост. Франция в неговите ранни произведения е страна, в която престъпниците, измамниците, извратените са на свобода и често водят лек и охолол живот. Честните хора, хората, които искрено вярват в християнските добродетели, те са жертвите на една опорочена система. Те плащат с труда, достойнството и живота си за блясъка, разкоша и перверзните капризи на своите потисници.

Дьо Саг не пише серия от автобиографии чрез текстовете си. Напротив, това е революционна литература, жестока критика към системата на Стария режим, за който престъпен сексуален ъндърграунд пишат мнозина. Те, известни или анонимни писатели и памфлетисти, също са заклеявени като автори на порнография. Темата за секса, сексуалността и сексуалните пороци на привилегированите съсловия във Франция заема ключово място в навечерието на Революцията. Избягвана от историците като тема табу, проблематиката за любовта и нейните изродени вариации, практикувани от елита, има властно присъствие в риториката на булевардните революционни агитатори. Тя се използва за насройване на претото съсловие срещу онези, които стоят „отгоре“ и използват властта и влиянието си не само за да отнемат богатството от трудещите се люде, но и за да прекършат достойнството на своите жертви. В този контекст творчеството на Дьо Саг има съвсем друго значение, различно от това, което е вменено от по-късните критици, отделили автора от неговата епоха.

Забраненият писател достига до своите читатели на едно фундаментално и лично ниво. Темата за секса може да постигне това с лекота, тъй като тя винаги предизвиква по-голямо или по-малко неудобство, определен дискомфорт. Той е засилен с фантастичните описания на зверствата, които подчертават, че не става дума за любов – дума, която злодеите на Дьо Саг мразят най-много след думата „Бог“. Четенето на Дьо Саг не проволура желание за повтаряне на престъпните зверства, напротив, личното преживяване на читателя може да е единствено в посока на съчувствие към жертвите и омраза към извергите, способни на бруталните деяния. Не е случаен фактът, че последните не притежават нито частица човечност, лишени са от всякаква доброта. Ако един читател се идентифицира с такъв герой и е съпричастен към неговите дела, то това е оценка за самия него, не за Дьо Саг. Може да се каже, че творчеството на Дьо Саг е като огледало на съвестта. Защото в текстовете му всеки съзерцава отражението на онова, което носи първоначално със себе си.

Но майсторството на Дьо Саг в критиката към Стария режим не се състои само в изобличаване на престъпленията на морално гниещата Франция. Кулминацията в творчеството му се крие в представянето на добродетелта, която е в опозиция на злодеите. Това най-ясно личи в „Жустин“ – най-завършената и сполучлива творба на Дьо Саг. Добродетелта е разкрита като слабост, глупост и невежество. Тя се възпитава у обикновените хора, за да бъдат управлявани и експлоатирани полесно от посветените във „великата тайна“ на епохата. А тайната е лйтмотив на Просвещението: няма Бог (или ако Го има, той не се въплъщава от хората). Жустин вярва в Бог, вярва, че нейното страдание е път към Спасението. И въпреки всички говори, които злосторниците са готови да ѝ приведат в защита на обратното, тя е непреклонна в своята вяра. Това я прави още по-лесна жертва и тук определено може да се мисли за една подчертана критика към прекомерната религиозност, към липсата на защитни институти, притъпени от сляпата вяра в извечното добро.

„Доброто“ е губещият в творчеството на Дьо Саг не защото авторът е непременно лош. Дьо Саг бичува онази доброта, която е съчетана с наивността, невежеството, непросветеността. Неинформираност за опасностите, които дебнат в живота – това е смъртен грях за Дьо Саг. Той е безмилостен към онези, които не могат да се защитят сами. Чове-

към на Просвещението е свободен благодарение на познанията и рационалността си, но и носи отговорност за собствената си съдба. Маркуз Дьо Саг подчертава нуждата от тази отговорност по най-грозесков начин. Затова схващането на „120-те дни на Содом“, на „Жулиет“, или на „Жустин“ единствено като порнография е, в най-добрия случай, повърхностно. Порнографията в неговите произведения е средство, а не крайна цел. Това е художественият метод, който Дьо Саг използва и който не може да ни даде покои повече от две столетия. Но какво научихме през това време?

Да се съгласим ли с Дьо Бовоар, че Дьо Саг описва своите фантазии, тъй като в затвора не може да продължи с либертинския си начин на живот, който води, преди да стане жертва на подпечатаното писмо? Според студията ѝ „Трябва ли да изгорим Саг?“ Бовоар настоява, че той е злодей, който пише ужасните си истории, за да ни измъчва в собственото ни съзнание, тъй като е неспособен да ни навреди физически. Той е най-крайният изразител на мъжката похот и желание за доминация, чрез която единствено може да достигне удоволствено. В по-ранната си творба „Вторият пол“ Дьо Бовоар акцентира върху агресивната природа на мъжката социална роля, на историческите обстоятелства, определящи подчиненото положение на жената в обществото. Така Дьо Саг и описаните от него зверства несправедливо се разглеждат като базова, същностна черта на мъжете, които изпитват сексуално удоволствие чрез садистични действия върху жени (и понякога мъже), които пасивно трябва да понасят мъченията без право на протест.

Но отново внимателният прочит отхвърля тези схващания, тъй като в текстовете на Дьо Саг се наблюдава един ключов детайл. Макар и невинаги, повечето от злодеите на скандалния писател са импотентни мъже. Дори най-чудовищните извращения невинаги успяват да възбудят тяхната мъжественост, което обикновено ги озлобява още повече. С този елемент Дьо Саг би могъл единствено да отмъсти и осмее иначе непобедимите насилници. Те са разгромени от собствения си начин на живот, който ги е превърнал в безчувствени зверове, обидни на природата, която им е обърнала гръб. Те са ненормални изроди, демони, обречени да страдат собствено и да сеят страдание сред другите. Това е порочно и жлъчно „възмездие“ за тяхната сексуална безпомощност. Това не може да е архетип на мъжката природа, а обратно – на нейното тотално падение. Но в творчеството на Дьо Саг срещаме и герои – мъже с типично романтически характеристики, какъвто е Монревал от новелата „Графиня Сенсер“. Той е смел, силен, млад и красив, вярва в чистотата на истинската любов, която преживява единствено през драматична интрига. Тази интрига води до отчайваща развръзка, в която обаче има справедливо възмездие. Но това е банална история и когато се прави анализ на творчеството на Дьо Саг, тя не предизвиква интерес.

Важно е да се обърне внимание и на политическата дейност на Дьо Саг, тъй като тя е показателна за характера на „гражданина Саг“, както той се погнусва след падането на Бастилията. Революционните идеи намират у него силен поддръжник, а през 1790 г. той е избран за член на Националния конвент. Това свидетелства за една висока обществена подкрепа, която е дадена за заслуги, свързани със свалянето на Стария режим. Въпреки че в миналото Дьо Саг принадлежи към *noblesse d'èpée*, писателят намира място в редовете на крайната левица, на която първоначално симпатизира. Подкрепата за радикални демократични и социални реформи поражда изненада и се разглежда като парадокс от изследователите, тъй като подобна дейност не намира особено отражение в творбите на Дьо Саг. Но това е по-скоро естествено, отколкото необичайно. Участието на скандалния автор в политическия живот буди недоумение, тъй като е прекомерно натоварен с образите на своите литературни персонажи. Но в разгара на революцията той пише няколко памфлета, в които се застъпва за пряката демокрация и директното гласуване. Вследствие на интриги и на личната вражда между него и Робеспьер е изпратен в затвора. Дьо Саг е против червения терор и не вижда спасението на републиката в безспирната работа на „революционния бръснар“. Но тези хуманни позиции са видени от критиците му като проява на лицемерие. Бовоар дори настоява, че противопоставянето на Дьо Саг срещу революционния терор символизира неговата абсолютна поквара, тъй като той толерира убийствата единствено по престъпни и перверзни побуди, а не когато те са „оправдани от добродетелта“ и могат да имат „положителни“ последиствия.

Във всеки случай политическият експеримент на Дьо Саг приключва с този епизод, той се връща към писането и издаването на литературни произведения, сходни с тези, които пише преди 14 юли. Това може да се тълкува и като разочарование от деградацията на революционните идеи, които не се реализират така, както дейците на Просвещението си представят. Управлението на Директорията във Франция показва на Дьо Саг, че нищо не се е променило. Хората отново са движени от отколешните си страсти и стремежи, неограничени на промяна в дълбочина. Това че кралят е заменен от петима директори и двукамарен парламент, не означава, че алчността, неравенствата, престъпленията и сексуалните посегателства са надмогнати.

Неправилното разбиране на Дьо Саг се дължи на една основна причина. Тя може най-елементарно да се определи като недостатъчно познаване на биографията и творчеството му. Обяснението за това обаче не е толкова просто. На първо място, около Дьо Саг битуват повече митове, отколкото реални факти. Те се увеличават с всяко десетилетие и макар и предмет на все по-голям интерес, Дьо Саг е по-непознат отвсякога. Цензурата е един от факторите, способстващи непознаването на бъдещите полемича текстове. Други такива фактори са многобройните преводи, в които има отчетлива, значителна и вредна редакция. Редица изследователи например твърдят, че има съществени разминавания между френския оригинален текст и някои популярни преводи на английски език. Преди всичко обаче Дьо Саг е употребен от някои философи, значителен брой политици и немалко обществени дейци за определени, често несвързани с науката цели. Радикалният феминизъм го схваща като флагман на женомразците и сексуалните потисници, като невидим дявол, гремец в съзнанието на повечето мъже. Държавниците, които са запознати добре с него, го заклеят, тъй като се страхуват от силата на неговите послания за свободата. Онези политици, които не познават добре творбите му, следват сигурната стратегия да го игнорират с псевдоморално високомерие. Църквата изразява най-добре позицията си, като добавя творбите на Дьо Саг в своя индекс на забранените книги.

Дьо Саг не се вписва в моралния кодекс на буржоазното общество през XIX в. За повече от столетие той не е необходим за третото съсловие, което се трансформира от безправна каста в доминираща политическия живот обществена класа. Главното условие за достойно съществуване на тази социална група е ориентирано около строги, понякога дори пуритански правила на поведение, за които всеки прочит на Дьо Саг – от най-критичния до най-възхваляващия, би породил конфликт. В гнешната епоха, в която темата за любовта и секса постепенно преодолява догмите на бюргерската нетърпимост към обсъждането на тази проблематика, Дьо Саг отново е значим със своите послания. В контекста на шумни сексуални скандали от двете страни на Атлантика, на дискусията за половете и социалните роли, крайностите на маркиз Дьо Саг парадоксално могат да подчертаят онази междинна линия, която да дефинира границите на нормалността.

Пълния текст четете в „История“, кн. 3

Неформално образование по астрономия

Откъс от „Ученическа космическа агенция“ – образователна програма по астрономия и космонавтика“

В. Радева

Висше военноморско училище „Никола Вапцаров“

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Въведение

България има добри традиции в областта на астрономическото образование. Повече от 50 години в страната съществува мрежа от народни астрономически обсерватории и планетариуми, преобразувани от 2016 година в центрове за подготовка за личностно развитие. Астрономите, работещи в тях, съчетават научноизследователска работа с астрономическо обучение на ученици и популяризират астрономическите знания сред обществеността. По своята същност реализираното обучение по астрономия е неформално образование. То е насочено към развитието на интелекта, културата, личностните качества и личностните възможности на учениците (Vojilova, 2012). Те се проверяват и доказват в живота.

Типични примери на неформално образование по астрономия, доказало своята ефективност в годините, са формите на обучение по астрономия в бившите народни астрономически обсерватории и планетариуми, останали като дейности и в централите за подкрепа за личностно развитие на учениците. В тези форми на обучение при решаването на астрономическите проблеми се проявяват гъвкавост и нестандартно мислене, развиват се творчески способности, отговорност, умения за работа в екип, организаторски и лидерски способности. Представянето на резултатите от това неформално обучение по формата на доклади за конференции и участието с проекти в конкурси и състезания развиват комуникативност и задълбочено мислене, способност на изява на собствена позиция и даване на публичност.

Заглавието е на редакцията



Списание е представено в ERIH PLUS, CEEOL, EBSCOhost

Главен редактор

Проф. д.х.н. Борислав Тошев
E-mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков
0887 81 27 67
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 3/2018:

EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

Theme of this Issue:

Physics is an ever young science – Varna (Bulgaria), October, 2017

Физиката – вечно млада наука / Т. Йовчева

Empirical Bayesian Estimates of Operational Reliability Related to Electronic Items for Medical Purpose / J. Garipova, P. Georgieva, A. Georgiev

Международна астрономическа програма за търсене на астероиди – сътрудничество между учени, студенти и ученици / В. Радева

Три идеи за ефективно обучение / Г. Карафезиева

Оптични явления в природата / *Т. Ганчева*

Магията на творчеството като път на естествено учене в учебния процес / *Г. Добрева, Ж. Жекова, М. Чонос*

Извънкласни форми на работа по астрономия / *Р. Костадинова*

Обучение по природни науки чрез мисловни карти / *В. Стоянова, П. Георгиева*

Интерактивните методи и екологичното образование на учениците в обучението по „Човекът и природата“ в V и VI клас / *Н. Димитрова, Д. Димова*

Игра на домино в час по физика / *Р. Кичукова, Ц. Маринова*

„Ученическа космическа агенция“ – образователна програма по астрономия и космонавтика / *В. Радева*

Тъмната материя в класната стая / *С. Стоянова, А. Маринова*

Визуализации в обучението по физика и астрономия / *А. Димитрова*

Проблеми при обучението по физика във ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ / *А. Христова, Г. Вангелов, И. Ташев, М. Димидов*

Изграждане на система от учебни интернет ресурси по физика и оценка на дидактическата им стойност / *Ж. Райкова, Г. Вулджев, Н. Монева, Н. Комсалова, А. Наби*

Провеждане на състезание по приложна електроника в Националния военен университет „Васил Левски“ и неговото развитие и влияние върху обучаемите / *Н. Долчинков*

Провеждане на фотоконкурси и конкурси за постери в Националния военен университет „Васил Левски“ и добрата съвместна работа с други университети и широк кръг училища / *Н. Долчинков*

Иновации в борбата с туморни образувания – лечение чрез брахитерапия / *Г. Върбанов, Р. Михайлов, Д. Симеонова, Й. Енева*

Influence of the Gingival Tissues on the Measured Saturation Level of the Dental Pulp Blood Flow / *D. Kosturkov, T. Uzunov, P. Uzunova*

Natural Radionuclides in Drinking Water / *N. Ivanova, B. Manusheva*

Иновативна и успешна форма на обучение по астрономия и космонавтика е образователната програма „Ученическа космическа агенция“, създадена от автора. В тази програма са били обучени няколкостотин ученици от Варна, страната и от групи европейски страни. Голяма част от тях са продължили своето обучение и са се реализирали в областта на природните науки.

Образователната програма по астрономия и космонавтика „Ученическа космическа агенция“ – кратка педагогическа визитка

„Ученическа космическа агенция“ е образователна програма, в която обучението продължава две, три или четири години в зависимост от желанията и възрастта на учениците. В хода на обучението по тази програма младежите се запознават с основите на астрономията и космонавтиката, работят по интересни астрономически и космически проекти. Младежите участват в национални и международни конкурси, конференции и школи по астрономия и космически науки.

В процеса на обучение се прилагат голяма палитра от педагогически методи и технологии. Един от най-често прилаганите иновативни методи за обучение е методът на изследване (Grandy & Duschl, 2007, Spronken Smith & Walker 2010). Неговото най-високо ниво е отворено изследване, при което учениците действат като учени, т.е. поставят задачи, планират етапите, извършват изследванията и представят получените резултати. Учителят предоставя насоки, но самите обучаеми дефинират хипотезата, метода, решението и неговото издържано и убедително представяне. Това изисква от обучаемите висока компетентност в съответната област. Възможността да се правят научни изследвания по конкретни теми, използвайки професионална наблюдателна астрономическа апаратура в Националната астрономическа обсерватория – Рोजен, и обучението по време на многобройни наблюдателни експедиции и школи допринасят за много висока ефективност на обучението. Използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в голяма степен води до получаване на допълнителни знания и развиване на разнообразни умения. Постоянните контакти с професионални астрономи и учени в областта на космическите науки, от своя страна, спомага много за поддържане на интерес и мотивация у учениците. В процеса на обучение учениците се обучават основно по метода на проектите. Това е изключително мощен метод, в резултат на правилното и осмислено прилагане на който са постигнати отлични резултати. Учениците, освен че усвояват дълготрайни знания и развиват важни умения, се научават и да поставят научни проблеми, да ги решават, да защитават и представят своите идеи и проекти. Взаимоуважението, помощта, екипната работа, отговорността при решаването на поставена задача, удоволствието от качествено и прецизно свършена работа са нещо типично за обучението по Програмата. В процеса на обучението по астрономия и космически науки се постигат силно емоционално въздействие, мотивация и ангажираност във всички етапи на учебния процес, а това има положителен ефект върху резултатите и ефективността на обучението.

Ученическата космическа агенция, ръководена от автора, е много популярна сред учениците предимно от варненските училища. В последните години в Програмата се обучават и български ученици, които учат в различни страни на Европа – Германия, Люксембург.

„Ученическа космическа агенция“ – лаборатория за изграждане на знаещи и можещи млади учени

Обучението на учениците по учебната програма „Ученическа космическа агенция“ се провежда, като 70% от времето се отделя на практически упражнения и реални и виртуални астрономически наблюдения. По този начин учениците осмислят много по-добре новите знания, развиват много важни умения за работа с професионална астрономическа наблюдателна техника и астрономически софтуер. В основата на проектното обучение, което е основният педагогически метод, който се прилага в Ученическата космическа агенция, са конкретни изследователски проблеми и наблюдателните задачи.

Участия в европейския астрономически конкурс „Хвани звезда“

Учениците разработват проекти, с които участват и печелят призови места в конкурса за ученици по астрономия „Хвани звезда“, провеждан всяка година от Европейската асоциация за астрономическо образование. Представените проекти в европейския астрономически конкурс са съответно през 2002 г. – 6 проекта; 2003 г. – 4 проекта; 2004 г. – 4 проекта; 2005 г. – 3 проекта; 2007 г. – 4 проекта; 2008 г. – 4 проекта.

Проект „Марсианска база“

Първият голям във времето и като обем проект на ученически екипи е проектирането и разработването на обитаема база на Марс. През 2000 г. е разработен модел на реална база на Марс, който включва централен команден модул, енергиен център, биосфера, сфера за подготовка на мъхове и растения за тераформиране на Марс, инженерно-транспортен модул, площадка за кацане на ракети. Всичко това е изработено върху голяма повърхност, която и моделирана така, че да наподобява реалната марсианска повърхност. Екип от 10 ученици от Професионалната гимназия по архитектура и геодезия от Варна в продължение на три години се обучава по учебната програма „Астрономия и космонавтика“ и изработва големия модел на марсианската база. Внушителният модел на марсианската база е представян на много национални и международни форуми, в това число и по време на Европейския фестивал на учелните по природни науки „Физика на сцената“ в ЦЕРН, Женева.

Дистанционни астрономически наблюдения с „Фолкс“ телескопите

Интересът към астрономическите наблюденията нараства с годините и учениците участват в наблюдателни експедиции и международни летни наблюдателни школи в Националната астрономическа обсерватория (НАО) – Рожен. Те се учат да работят с професионални големи телескопи, да работят с професионален астрономически софтуер. Работят заедно с професионалните астрономи по конкретни задачи и по този начин усвояват задълбочено заложените в учебната програма астрономически знания. Резултатите от тази научноизследователска работа са докладвани на национални астрономически ученически конференции и в националните конференции за докторанти, ученици и студенти по природни науки на Шуменския университет. В тази форма на обучение са постигнати отлични научни резултати: определени са ротационните периоди на голям брой астероиди, наблюдавани с „Шмит“ телескопа на НАО – Рожен, обработени над 4000 наблюдения на збездри от космическата мисия на телескопа „Кеплер“. С огромен интерес учениците провеждат дистанционни наблюдения с двуметровите „Фолкс“ телескопи, намиращи се в обсерваториите „Халеакала“ на Хабауме и в Siding Spring в Австралия. Възможността да управляват дистанционно големи телескопи и да получават и обработват астрономически изображения, мотивира максимално учениците в усвояването на астрономическите знания.

Проектиране на космически градове и участия в международния конкурс на НАСА за ученици

Всяка година НАСА провежда конкурс за космическа колония. В конкурса с проекти участват обикновено над 2000 ученици от целия свят.

Първият проект за град в Космоса – „Тангра“, е разработен през 2008 година и печели второ място в голяма конкуренция от ученически проекти от много страни. Екипът от 10 ученици подготвя проект „Космическа колония ТАНГРА“, в който разработва концепция за изграждане на космическа колония за 10 000 човека, които ще живеят и работят в нея. Учениците създават много интересен дизайн и конструкция на колонията, така че в нея да се постига изкуствена гравитация. Описват необходимите животноподдържащи системи. Предлагат интересни решения на енергийния проблем на Колонията. Разработват конституцията на Колонията, която се базира на конституциите на България, Франция и САЩ. Създадени са знаме и емблема, избран е девиз на Колонията – SIC ITUR AD ASTRA.

През 2009 година екип от ученици представя в конкурса проектите „Варна“ и „Хемус“ и те отново са класирани на второ място. В тези проекти са разработени коренно различни концепции на градове в Космоса. Проектът „Варна“ представлява тунел, състоящ се от ромбикоедри, в които живеят по няколко хиляди човека. Във всеки модул има биосфера, жилищни сгради и работни офиси. Колонията „Варна“ представлява два големи, свързани помежду си тунела. И двата проекта имат детайлно разработени животноподдържащи системи за оцеляване, изхранване и развитие на обществото в космическите градове. Космическите

колоници имат развити на базата на основната форма торус конструкции, многофункционални зони, сигурна защита от космически опасности. И двете колоници се разполагат в Лагранжовата точка 5.

През 2010 г. са разработени проектите „Мая“ и „Постерус“, спечелили в конкурса трето място и поощрителна награда. Това са проекти с иновативни решения за биосферите и добре обоснована основна форма на звездния град.

Космическата колония „Хемус“, разработена през 2011 г., е класирана на трето място. Проектът има много добре представена научна и инженерно-техническа част. Учениците са планирали изграждането на космическата колония да става чрез 3D принтер.

Следващата – 2012 г., екип от четирима ученици разработва проект „Дом в Космоса“, който се класира на второ място. Това космическо селище е разработено под формата на пътен цилиндър, с много добре оформени жилищни и работни зони.

През 2013 г. два проекта – „Антигона“ и „Догона“, се класират на първо място. Те са разработени от един голям екип от 10 ученици и един малък екип от 6 ученици. И двата проекта разглеждат научни концепции, свързани с използването на ресурси от астероиди. Космическите колоници са с изключително интересни форми: комбинации от торуси и сфера. Външният и вътрешният дизайн са изключително добре обосновани и представени. В научната част са представени наблюденията на двата астероида Антигона и Догона, на които учениците са направили астрометрични и фотометрични обработки. Ученическите екипи са изчислили екваториалните координати на астероидите, определили са периодите им на въртене. Изключителният им научен принос в разработките впечатлява комисията от специалисти от НАСА и те включват като задължителен елемент в изискванията за следващите конкурси извършването на изследователски дейности.

Следващата, 2014 г. е изключително успешна за учениците от Ученическата космическа агенция. Три ученически екипа представят проекти в конкурса на НАСА и трите са отличени. За първи път български проект печели най-голямата награда на конкурса. Това е проектът „Зелен Космос“. Той разглежда основния проблем на космическата екология – замърсяването на земната орбита с остатъци от изкуствени спътници. Тримата ученици са разработили решение на проблема, което обхваща предлаганите от всички космически агенции предложения. Това предложение те разширяват и развиват в един голям интересен проект на космическо селище, което в рамките на десетилетие ще разчисти околното пространство от останки и неработещи изкуствени спътници. Вторият проект – „Дафне“, е класиран на първо място. В научноизследователската част и на този проект са направени астрометрични и фотометрични наблюдения на астероида Дафне. Космическата колония до този астероид ще се състои от три града върху и във вътрешността на астероида Дафне. Монтирайки върху астероида огромни двигатели, ще се отправят към извънслънчевата система Глизе 667, където ще се заселят на една от планетите. Третият екип, автор на проекта „Аква де Вита“, разработва космическа колония, която ще добива вода от комети. Те ще снабдяват с вода бъдещи бази върху планетите и мрежата.

През 2017 г. екип от 10 ученици разработва проект „Син Космос“. Проектът представя създаването на космическа колония, която се намира на близка до Земята орбита, между 400 и 500 км над планетата. Трите главни цели на обществото на космическия град „Син Космос“ са дистанционен космически мониторинг на природните бедствия на Земята, решаване на проблема с недостига на електрическа енергия чрез слънчеви соларни полета и космически сили за сигурност. Формата на космическия град е подобна на слънчоглед, а вътрешният дизайн е съобразен с изискванията за живот в Космоса. Обществото на космическия град се управлява от космическа Конституция и работи за сигурността на цялата планета, като животът в него се поддържа и с помощта на изкуствена гравитация. Проектът е представен с 3D постер и 10-минутен филм на Международната конференция за космическо развитие в САЩ през май 2017 г. и се класира на първо място в конкурса за представяне на проектите.

Обучението по астрономия и космонавтика в Ученическата космическа агенция с годините е придобило популярност сред младежите от Варна и все повече ученици участват в образователните инициативи, конференции и конкурси.

Пълния текст четете в „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 3

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

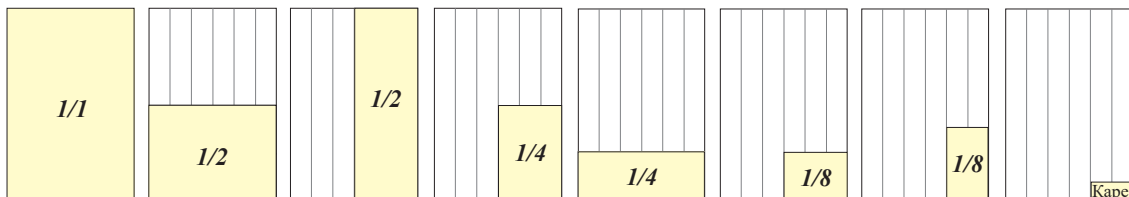
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.



Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора, трета или четвърта корица – по договаряне.

3. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

4. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.